

BARVE MI POMENIJO ŽIVLJENJE

Sodelujete pri montaži?

Pri običajnih snemanjih je pri nas normalno, da snemalec ne sodeluje pri montaži, čeprav je predvsem na začetku dela zelo pomembno, da snemalec vidi vse svoje napake, kar je pravzaprav možno le pri surovem materialu. Sam sicer v montažo grem, posebno pri oddaji »Gore in ljudje«, vendar redko posežem v sam potek dela, saj vem, da montažer, režiser in redaktorica vedno izberejo najboljše možne posnetke, ki ustrezajo vsebini oddaje. Posnetki, ki sem jih napravil pod izredno težkimi pogoji, velikokrat tega sploh ne kažejo, če pa ne gredo v koncept oddaje, jih tja niti nima smisla tlačiti.

Na TV je vse več dobrih oddaj o gorah. Kaj se je spremenilo?

Gore se na naši TV občasno pojavljajo že kar dolgo, nismo pa imeli nobene stalne oddaje. Različni snemalci so spremljali naše odprave v Himalajo, Južno Ameriko in še kam. Pred leti je bila v redakciji dokumentarnega programa narejena serija »V hribih se dela dan«. V isti redakciji sedaj pripravljajo serijo »Pogledi z vrhov«. Predlanskim pa je redaktorica Marjeta Keršič Svetel v sklopu razvedrilnega programa pričela pripravljati redno mesečno oddajo »Gore in ljudje«. Ob njej se je počasi zbrala ekipa, ki sedaj stalno sodeluje. Mislim, da smo se dobro ujeli. Oddaja je sicer mozaično sestavljena, scenarij redaktorica običajno pripravi pred snemanjem, a se je že večkrat zgodilo, da smo ga morali prilagajati vremenskim pogojem.

Kako teče delo?

Da bi snemanje potekalo čim bolj tekoče, gremo običajno nekaj dni pred snemanjem na ogled terena. Takrat se tudi odločimo, kje bomo

za posamezne sekvence postavili kamero. Odločimo se za smer in vrh, na katerega naj bi prišli, čas, ki je potreben za normalen pristop, pa pomnožimo s tri zaradi počasnega napredovanja, ki ga narekuje snemanje. Določimo tudi, kaj od tehnike nujno potrebujemo. Tako se tudi odločimo, koliko ljudi (običajno gorskih reševalcev) potrebujemo za pomoč pri snemanju.

Gledate svoje filme tudi čez leta?

Včasih in se ne spomnim posameznih posnetkov. Snemanja v tujini so ena sama dirka, tako se številnih dogodkov spomnim šele ob gledanju materiala. Žal mi je za svojim amaterskim filmom »Ognjena kača«, ki ga nisem dobil nazaj z nekega festivala.

Vsak dan se vozite z Jesenic.

Te vožnje so nekaj posebnega. Marsikdo me je že spraševal, kako vzdržim. Ampak posebno jutra in večeri so včasih tako slikoviti, da mi je žal, ker nimam s seboj kamere. Barve mi pomenijo življenje, globino. V spominu mi je ostal pogled na značilne kitajske griče, ki se v niansah dvigujejo drug nad drugim in izginjajo v daljavi.

Bi z lahkim srcem priporočili svoje delo mladim?

Seveda. Mislim pa, da bi bil marsikdo razočaran. Po šolanju na Akademiji (smeri snemalec pri nas ni) se redkokdo odloči, da bi delal na televiziji. Kdor pa po končani srednji šoli prične pri nas kot asistent in se šola ob delu, kar televizija omogoča, traja kar nekaj let, da pride na delovno mesto snemalca. Delo je tako fizično kot psihično naporno. Televizija je pač stroj, ki teče, in posamezniki s svojimi problemi ne pomenijo skoraj nič. Ampak če bi me kdo vprašal, kakšen poklic bi si izbral, bi bil spet snemalec - za to sem cepljen, kot se reče.

KDO JE LAHKO PLANINSKI, MLADINSKI, GORSKI VODNIK

KATEGORIJE VÓDENJA PO GORAH

BOŽO JORDAN

V planinski organizaciji so znani trije pojmi vodnika: gorski vodnik, mladinski vodnik in planinski vodnik.

Prvo urejanje gorske vodniške službe seže v Julijskih Alpah v drugo polovico 19. stoletja. Prvo vodniško knjižico je pri nas izdalo Okrajno glavarstvo v Radovljici leta 1877 (št. 1: **Simon Pinter**, Mojstrana, h. št. 51). Takrat je veljal Red za gorske vodnike na Kranjskem (objavljen 27. junija 1874) in Red za planinske vodnike v Vojvodini Štajerski (Gradec, 23. julij 1896).

S problemi vodnikov so se že leta 1872 ukvar-

jali Žanovi »Triglavski prijatelji«, čeprav dalj kot do predlogov ni prišlo. In po 120 letih je v Delu (10. 8. 1992) zapisano: »**Dušan Blažin** je prvi profesionalni gorski vodnik med povojnimi generacijami v Sloveniji. Prvi je prišel z zasebno ponudbo v Bohinju.«

VODNIKI IN NOSAČI

»Ob 10-letnici društvenega obstoja (1903) je podnačelnik **dr. Tominšek** razvil program dela in med drugim dejal: Društvo mora gledati na to, da avtorizira svoje vodnike.« Prvi slovenski vodniški tečaj je bil leta 1906 v Ljubljani. V PV piše: »Ker se je SPD prepiralo, da je gorsko vodništvo na pričakovani večji promet v naših

planinah po otvoritvi nove železnice (čez Visoke Ture in Julijce v Soško dolino) premalo pripravljeno, je sklenilo izobraziti sposobne mladeniče in može za vodniški posel in jih potem priporočiti pristojnim oblastem v pooblastitev za službo gorskih vodnikov.« Mar danes ne želimo postati turistična dežela?

Dobili smo pojem **gorskega** oziroma **planinskega vodnika in nosača**. To je pojem klasičnega vodništva, ki je v sebi združevalo več dejavnosti:

- vodenje v ožjem pomenu besede, po želji vodenega iskanje še neznanih potov in smeri;
- reševanje in prvo pomoč ponesrečenim v gorah;
- po naročilu planinskih društev markiranje in zavarovanje potov;
- nošnja turistov prtljage do 8 (ali 8,5 kg) »z živžem in opravo vred«.

Za drugo pa so bili nosači, ki so bili nepotrjeni vodniki. Nosačem je bilo vodenje prepovedano »razen izjemnih slučajev«.

V vodniških pravilih je zapisano: »Planinsko vodništvo nadzorujejo in vodijo politična oblastva, ki se pri tem poslužujejo sodelovanja planinskih društev«. Planinski vodniki so v tem času dobili licenco vodenja »popotnika« od političnih in ne društvenih oblastí. Ta red je veljal vse do leta 1930, ko je Kr. banska uprava v Ljubljani dne 5. novembra 1930 izdala za Dravsko banovino »red za gorske vodnike« (PV 1931/47). Šolala jih je torej vedno planinska organizacija, potrjevala pa oblast!

V naši državi takega ali podobnega reda še nimamo. Imeli pa smo pravilnik (PV 1962/288) za GV, iz katerega je razvidno, da so bili vodniki razdeljeni v tri skupine: a) nadelana pota, b) plezalni vzponi in c) visokogorsko smučanje. GO PZS je na 17. seji aprila 1972 sprejel Pravilnik o organizaciji gorskih vodnikov pri PZS (»Združenje gorskih vodnikov Slovenije«). V obvestilu PZS (8. 6. 1965) društvom je priložen seznam GV, ki imajo pravico vodenja za določeno območje (Julijske Alpe, Kamniške Alpe, Karavanke in Pohorje) in za plezalne vzpone, nadelana pota in gorsko smučanje. (JA+KA+K:5, JA+KA:18, JA+K:8, JA+K+P:1, KA+K+P:1, JA:4,KA:2;= 39, le 7 ali 18 odstotkov jih je samo za nadelana pota. Zadnja dva seznama sta v Obvestilih PZS št. 9/88 in št. 6-7/91 in zanimivo je, da imata številko 37 oziroma 39).

PRAVILA O ENOTNI KATEGORIZACIJI

Vodenje po nadelanih poteh je bilo verjetno manj zanimivo.

MK je leta 1957 pričela razmišljati o vodniku za vodenje mladine in je začela izobraževati. Prišlo je do razmišljanja o vodenju društvenih izletov po nadelanih poteh. Uvedli in vzgajali naj

bi amaterskega planinskega delavca - vodnika, ki mu to ni poklic in ne zaslužek. To delo je pričela Komisija za vzgojo in izobraževanje pri PZS (=KVIZ). Sedaj vodi to Odbor za PLV pri KVIZ. Prvi koncept pravilnika je bil pripravljen 9. 12. 1974. Naziv tega delavca naj bi bil »vodja planinskega izleta«, ime planinski vodnik (=PLV) pa je bilo uvedeno 12. 2. 1975.

Pripravljena so nova Pravila o PLV, ki bodo usklajena z zadnjimi zahtevami o kategorizaciji. Vzgajati je prvo pričelo PD Kranj leta 1976. Nato je bil prvi republiški tečaj (14. in 15. 5., izpiti 13. in 14. 11. 1976, opravilo jih je 16, 1 ni). Prvi zbor PLV je bil od 28. do 30. 10. 1977 na Okrešlju (PV 1978/52). Po evidenci ima zadnja izdana značka številko 943; leta 1990 navaja seznam 462, leta 1991 pa 458 PLV.

Je bila že to »kategorizacija«? Verjetno, samo ne taka kot je sedaj potrjena (Pravila o enotni kategorizaciji vodnikov PZS, veljavnost z 29. 2. 1992.). V razlagi ob sprejetju je zapisano, da je to prehodna rešitev v urejanju poenotenja. Sedaj imamo kategorije A, B, C, Č, D, E, F, G, H, I, J in K. Za vsako so zapisani ustrezni pogoji in prehodi. Ohranja se še vedno trojni sistem **enakovrednega** izobraževanja za ustrezno kategorijo in so tudi še vedno tri različne značke. Pogoji za pridobitev ustrezne kategorije so opravljene ture v zadnjih petih letih ter izpolnjevanje splošnih in dodatnih pogojev.

KDO LAHKO VODI NA TRIGLAV

Kategorija »A« za lažje kopne ture dovoljuje osnovno vodništvo, gibanje po gorah, kjer je prvenstvena hoja in posebna tehnična znanja

Suha stranišča v Alpah

Gospodarska komisija pri Upravnem odboru Planinske zveze Slovenije je po odstopu **Petra Štiglica** z mesta načelnika že nekaj časa delovala brez načelnika, ker nihče od njenih članov ni bil pripravljen prevzeti te dolžnosti. Mnenje Predsedstva PZS je, naj bo načelnik Gospodarske komisije (GK) nekdo od dosedanjih članov. Aprilske seje Gospodarske komisije se je zato udeležil predsednik PZS **Andrej Brvar**, ki je prisotnim pojasnil svoje poglede na delo in problematiko, s katero naj se ukvarja GK.

Doslej je zelo dobro delal investicijski del (gradnje planinskih postojank), na drugih področjih pa - tudi zaradi neustrezne kadrovske zasedbe komisije - ta ni delovala tako, kot bi bilo potrebno. Predsednik PZS meni, da bi se morala GK usmeriti na pripravo novega pravilnika, kjer delo sedaj stoji, in se posvetiti delu pri vsebinskih zadevah, ki doslej niso dobro delovale.

Zato naj bi se GK v naslednjem mandatnem obdobju organizacijsko spremenila in delovala

niso nujna. Dodatni pogoj zahteva od pripravni-ka 20 tur sovodenja po zahtevnih (teh poti je 85 ali 7,7 odstotka) in zelo zahtevnih poteh (teh poti je 56 ali 5,1 odstotka), ki jih mora opraviti v zadnjih petih letih. Po teh poteh vodi lahko le vodnik s kategorijo »B«. Vodnik »A« vodi le po lahkih označenih (teh je po kartoteki 958 ali 87,2 odstotka) in neoznačenih poteh. Tako s kategorijo A vodenje na Triglav ni možno, pa tudi ne na skalne odstavke pod vrhom Kopitnika, na »tretji vrh« Donačke gore, pa morda je še kje kak kos poti, ki ni zapisan, pa je zahteven (na primer okno v Kravici).

Zapisane so tudi prehodne določbe in določajo, kaj bo z dosedanjimi vodniki. Najenostavneje je za GV, ki so bili leta 1991 registrirani; vsi dobe kategorijo »K«. In uvodničar v 40. številki Alpinističnih razgledov bo lahko tujcem povedal, da imajo naši GV najvišjo kategorijo »K« in z izgovorjavo »Č« ne bo težav.

Večje težave imajo MV in PLV. Z določenimi pogoji bo morda še kdo dobil »B« in »D« za zimsko hojo, pa tudi kaj več. Ti pogoji so posebej zapisani in bodo za nove kandidate jasni. Za prehod je pač tako: če hočeš v tej igri ostati, si imel 18 mesecev časa za izpolnitev pogojev - do konca avgusta 1993. Vseh spremljajočih aktov pa še ni na svetlem. Intenzivno pripravljajo učne načrte, ki naj ne bodo tisto, kar je treba učiti, ampak načrti učnih ciljev, pomagali in razlag, iz katerih tečajnik konstruira svoje znanje, pa predmetnik za vsako ustrezno stopnjo in pogoje za prehod.

Kdor ima že 10 let potrjenega dela, je lahko registriran na podlagi lastne želje - torej brez

poročila. Kdor je dopolnil 60 let in vodi ture v društvu več kot 20 let, se mu na predlog PD prizna kategorija »A«. Na končni izid kategorizacije moramo počakati in konec leta bo objavljen seznam vseh vodnikov v Obvestilih PZS; tako je zapisano. Do avgusta pa lahko skrbno nabiramo še manjkajoče pogoje. Morda celo snežne pri tako muhastem vremenu.

Sicer pa so o enotni kategorizaciji za vodnike Planinske zveze Slovenije razpravljali tudi na aprilski seji Upravnega odbora Planinske zveze Slovenije. Večina članov je razburjena posredovala mnenja svoje baze o krivični kategorizaciji predvsem planinskih vodnikov, zato naj bi zdaj veljavno kategorizacijo podaljšali za eno leto. Ta čas bi uredili sporne zadeve, oškodovani vodniki pa bi se lahko pritožili ali opravili pogoje za sebi ustrezno kategorijo.

Večer pred sejo upravnega odbora, ko so planinski funkcionarji neuradno razpravljali o tej temi, so predstavniki nekaterih meddruštvenih odborov celo poročali o tem, da bi bila nekatera planinska društva zaradi krivične kategorizacije vodnikov pripravljena izstopiti iz slovenske planinske organizacije. Razburjenje vodnikov je na eni strani upravičeno, na drugi strani pa so lahko nekatera planinska društva resno zaskrbljena, ko bi tik pred začetkom poletne planinske sezone ostala tako rekoč brez vodnikov za svoje načrtovane izlete. V Meddruštvenem odboru Dolenjske so po teh podatkih, na primer, vsi planinski vodniki pripravljeni vrniti vodniške knjižice, ker so v sedanji novi kategorizaciji bistveno podcenjeni.

po švicarskem modelu v manjših delovnih skupinah s tremi do petimi člani, ki bi se združevale v GK. Predlagal je še, naj bi vodenje GK do izteka mandata te sestave Upravnega odbora PZS prevzel **Janez Duhovnik**, ki je tudi član UO PZS. V dolgotrajni razpravi, ki je sledila, se je Janez Duhovnik zahvalil za ponudbo in zaupanje, vendar ni odstopil od svoje odločitve, da ne bo sprejel načelnštva v GK, ker se ob svojem rednem delu ne bi mogel stoddostno posvetiti še tej nalogi. Ker tudi nihče od ostalih ni bil pripravljen prevzeti naloge načelnika GK, je bilo sprejeto stališče, da se GK do izteka mandata posveti predvsem reševanju ekološke problematike (**Duhovnik, Bizjak, Kratnar**) in vprašanju lastnine (**Vovšek**).

Na isti seji so razpravljali tudi o razdelitvi sredstev iz letošnjega proračuna. Zaradi nujnosti opremljanja naših planinskih postojank s suhi-mi stranišči je Janez Duhovnik predlagal, naj obravnavanju te problematike dajo prednost. Dejal je, da so se tega doslej najnatančneje lotili v PD Radeče, kjer so tudi edini pri nas pripravili ustrezen projekt, ki bo lahko postal tipski

za gradnjo suhih stranišč pri naših planinskih postojankah. **Gregor Bregar** je na sejo pripeljal **g. Isteniča**, ki je projekt pripravil, da pojasni svoje rešitve. Po daljši obravnavi projekta in nekaterih pripombah je bilo dogovorjeno, da PD Radeče projekt razvija naprej, ker so rešitve zastavljene pravilno, in ga v dveh tednih pošlje GK PZS.

Ob tem so člani GK PZS na tej seji sprejeli sklep, da letos poskusno postavijo suha stranišča, in sicer po dve kabini skupaj pri Zasavski koči na Prehodavcih, Domu Planika pod Triglavom in Koči na Kriški gori, ki bodo naše tri vzorčne planinske postojanke. Izkušnje, pridobljene na teh postojankah, bodo uporabili pri dopolnitvi projekta.

Tako naj bi skladno s tem denar iz letošnjega proračuna porabili prednostno za financiranje izdelave projektov in postavitve suhih stranišč pri teh treh vzorčnih postojankah, za financiranje raziskave učinkovitosti naprav za čiščenje odpadnih vod pri planinskih postojankah ter za dokončanje začetih gradenj planinskih postojank.

Tako so na seji upravnega odbora PZS sklenili, da se za eno leto podaljša prehodno obdobje, ko naj bi spreminjali kategorizacijo, kar pomeni, da planinskim vodnikom do nadaljnjega ostanejo dosedanje kategorije, da najpozneje v enem mesecu odbor za planinske vodnike pri PZS pretehta kategorije za vsakega posameznika, in da iz pisarne PZS pošljejo pismo vsem, ki so bili zdaj kategorizirani. Člani upravnega odbora PZS so bili natančno na polovico razdeljeni, ko so glasovali, ali naj bi sedanjo zadnjo kategorizacijo za vodnike razveljavili ali ne, potem pa so se vendarle sporazumeli, da bi jo razveljavili izključno planinskim vodnikom. Ob vodništvu po gorah je bilo na seji upravnega odbora rečeno, da bi se slovenski gorski vodni-

ki konec letošnjega leta lahko vključili v mednarodno zvezo gorskih vodnikov, vendar niso pri nas urejena nekatera organizacijska vprašanja. Dogovorjeno je bilo, da pravilnik slovenskih gorskih vodnikov dopolnijo toliko, da ima Združenje gorskih vodnikov Slovenije sedež na PZS v Ljubljani, v novem statutu PZS pa naj bi bila točka, da se v PZS lahko poleg planinskih društev vključijo tudi specializirane institucije (torej tudi gorski vodniki kot samostojna organizacija). Podkomisija za gorske vodnike pri PZS bo v najkrajšem času pripravila pravilnik, sestavljen kot pravilnik društva, ki bo usklajen s pravilnikom mednarodne zveze gorskih vodnikov.

M. R.

PROSTRANA BELA POBOČJA ROŽ, KI JIH POZNAJO KOT NARCISE - 2

RASTIŠČA ZAPELJIVIH KLJUČAVNIC

NADA PRAPROTNIK

V prejšnji številki Planinskega vestnika smo objavili prvi, obsežnejši del dolgega prispevka o karavanskih ključavnicah, belo-rumenih narcisah, ki spomladi kot sneg pobelijo predvsem pobočja naših Karavank. Zdaj končujemo ta prispevek s pregledom območij, kjer v večjih količinah rastejo te rože, ob katerih se je pred nekaj desetletji začela slovenska naravovarstvena vzgoja in ob katerih se je šele zdaj pokazalo, da niti večje trume nedeljskih izletnikov tej rastlini ne povzročijo takšne škode kot vse druge katastrofe, ki ta čas grozijo svetu. (Op. ur.)

DANAŠNJA RAZŠIRJENOST KLJUČAVNIC V KARAVANKAH

V zadnjih treh letih (1990, 1991 in 1992) sem v maju in juniju prehodila večino nahajališč po rovtih in vrhovih med Sečo in (Dovško) Babo. Botaniki pri kartiranju rastlinstva med drugimi kot obvezen podatek vpisujemo številko osnovnega polja in kvadranta srednjeevropske floristične karte. Karavanske ključavnice rastejo v petih kvadrantih: 9549/2, 9550/1, 9550/2, 9550/3 in 9550/4. V nadaljevanju podajam zgoščen prikaz nahajališč po posameznih kvadrantih, z nadmorsko višino in s pogostnostjo.

9550/1

Javornik, 600 m, posamezno
Javorniški Rovt, 800-950 m, množično.

9550/2

Javorniški Rovt, 950-1050 m, množično
Lepene, 1200-1250 m, množično
Medji dol, 1600 m, posamezno
V Ridi, 1650, posamezno
Seča, 1690 m, množično

Belska planina (Struška), 1450-1800 m, raztreseno, ponekod množično

Sedlo Kočna, 1469 m, raztreseno
Ptičji vrh, 1480-1540 m, raztreseno
Sedlo Suha, 1438 m, raztreseno
Markljev rovt, 1200 m, množično
Pusti rovt, 1320 m, raztreseno, v šopih.

9550/3

Jeseniški rovt, 800-900 m, množično.

9550/4

Jeseniški rovt, 900-1150 m, množično
Prihodi, 850 m, množično
Planina pod Golico, 850-1050 m, množično
Španov vrh, 1150-1300 m, množično
Črni vrh, 1250-1300 m, množično
Savske jame, 1050-1100 m, pogostno
Adamičeva Golica, 1630-1400 m, pogostno
Krvavka, 1750-1400 m, pogostno
Na Rigeljnu, 1580 m, raztreseno
Jekljevo sedlo, 1480 m, množično
Golica, 1400-1750 m, rastejo povsod raztreseno, pogostejše so na vzhodnem krilu, posamično do raztreseno pa na zahodnem krilu; gostejše so v nižjih legah (1400-1550 m), pri dnu žlebov, ki se spuščajo v gozd
Plavški rovt, 900 m, množično
Zakamnik, 1050 m, množično
Martinčev rovt, 1150 m, množično
Molzišče, 1180 m, raztreseno
Jeseniška planina, 1300-1350 m, raztreseno
Klek, 1450-1600 m, pogostno
Rožca, 1580 m, pogostno do množično
Hruški vrh, 1600-1700 m, pogostno
Hruška planina, 1350 m, raztreseno
Rogarjev rovt, 1150 m, množično.

9549/2

Dovška Rožca, 1480-1650 m, množično
Baba, 1650-1800, pogostno, v višjih legah raztreseno.